

Etl Alex:¹ Az afganisztáni evakuációs műveletek eddigi tapasztalatai

Vezetői összefoglaló

- Az afganisztáni gyors összeomlás komoly kihívás elé állította az Egyesült Államokat és szövetségeseit, akiknek a helyzet rohamos romlásával párhuzamosan kellett megszervezniük és végrehajtaniuk az evakuációs műveleteket.
- Az összeomlás első napjaiban nem állt rendelkezésre szövetségi szintű, átfogó elképzelés az evakuációra vonatkozóan.
- Ebből kifolyólag az egyes érintett országok ad hoc módon, reaktívan és saját nemzeti keretben kezdeményezték és hajtották végre a különböző evakuációs műveleteket. Az így indított műveletek azonban a nemzeti kapacitásokat túlterhelték és szuboptimálisan használták fel, a felek közti kommunikációt megnehezítették, a kimenekítést pedig késleltették.
- Az evakuáció megkezdése alapvetően a kabuli repülőtér biztosításától függött. Ebben kulcsszerepe volt az Egyesült Államoknak, hiszen az európai szövetségesek csak korlátozott erőket tudtak gyorsan Kabulba telepíteni, ami újfent megmutatja az európai cselekvőképesség határait válsághelyzetekben.
- Mivel csak korlátozott katonai erő állt rendelkezésre a kabuli repülőtér védelmére, így nem maradt elegendő erő a repülőtér belüli rendfenntartásra, ami késéseket okozott a művelet kezdeti szakaszában.
- A megvalósított evakuációs műveletek gyorsasága nagyban függött a nemzeti intézményrendszerek helyzetfelfismerésétől és a döntéshozatali/végrehajtási folyamatok sebességétől.
- A kimenekítésbe azok az országok tudtak gyorsan és hatékonyan bekapcsolódni, amelyek rendelkeztek a szükséges gyorsreagálású, különleges műveleti, szállító és légitűntöltő képességekkel.

2021 júniusára az Egyesült Államok és szövetségesei kivonták katonai erők nagy részét Afganisztán területéről. Ezt követően a hivatalos adatok szerint körülbelül 650 amerikai katona maradt Afganisztánban, akiknek az elsődleges feladata az amerikai nagykövetség védelme volt. A nyugati kivonulás a Talibán gyors előretörését eredményezte, ugyanakkor az afgán központi kormányzat és a haderő visszaszorulásának valódi sebessége még a legpesszimistább várakozásoknál is gyorsabb volt: a kormányhatalom egyértelmű összeomlásáról beszélhettünk – előbb júliusban a vidéki területeken, majd augusztus első felében a nagyvárosokban és Kabulban is. Az események sebességét jól példázza, hogy az első tartományi főváros, Zaranzs és Kabul eleste között mindössze 9 nap telt el (augusztus 6 és 15). A gyors összeomlás komoly kihívás elé állította az Egyesült Államokat és szövetségeseit, akiknek a helyzet romlásával párhuzamosan kellett megszervezniük és végrehajtaniuk az evakuációs műveleteket. Mindez azért is bír kiemelt jelentőséggel, mert a NATO először találta magát olyan helyzetben, amelyben gyorsan kellett sok embert kimenekíteni egy távoli régióból, alapvetően nem harcoló művelet keretében – az így szerzett tapasztalatok pedig kulcsfontosságúak lesznek a jövőben is. E gorselemzés célja, hogy áttekintse, hogyan zajlott le az afganisztáni evakuációs műveletek első szakasza a Talibán előretörését és Kabul elestét követően. Az elemzésnek nem célja az afganisztáni háború eredményeinek/kudarcainak értékelése, sem pedig az afgán kormányerők összeomlásának vizsgálata.

Csupán azt foglalja össze, hogy a rendelkezésre álló adatok, sajtóhírek és helyszíni beszámolók alapján az érintett NATO tagországok milyen erőkkel és eszközökkel vettek/vesznek részt az evakuációs műveletben, majd pedig néhány következtetést fogalmaz meg a műveletek kivitelezésére és az európai országok evakuációs képességeire vonatkozóan. Mivel az afganisztáni

¹ Etl Alex (etl.alex@uni-nke.hu) az NKE EJKK Stratégiai Védelmi Kutatóintézetének munkatársa.

helyzet továbbra is dinamikusan változik, így az itt feltüntetett adatokat is érdemes körültekintéssel és kellő óvatossággal kezelni, hiszen azok a napi fejlemények hatására is változnak.

Az evakuációs műveletek áttekintése

- Az Egyesült Államok augusztus 12-én jelentette be, hogy megkezdte a diplomaták és az országban maradt amerikai állampolgárok evakuálását, aminek érdekében további 3000 katonát telepít az országba (majd két nappal később ezt a létszámot 5000 főre növelték).² A művelet – és elsősorban a kabuli repülőtér – biztosítása érdekében telepített erők ugyanakkor kezdetben ennél némiképp kisebbek voltak, hiszen a védelmi minisztérium augusztus 16-án arról számolt be, hogy körülbelül 2500 főt sikerült Kabulba telepíteni 72 óra alatt (és további 500-1000 fő érkezése várható a következő órákban).³ Kabul elestét követően a Talibán megállapodott az amerikai féllel arról, hogy nem akadályozza az evakuációs folyamatot. A repülőtér biztosítása kapcsán ugyanakkor számos kritika érte az Egyesült Államokat a szövetségesek részéről az akadozó kommunikáció miatt, illetve azért, mert az amerikai katonák nem engedték át a menekülőket, így a szövetségesek repülőgépei a teljes szállítási kapacitásuk kihasználása nélkül voltak kénytelenek elhagyni az országot. Egyelőre nehéz pontosan felmérni azt, hogy az Egyesült Államok milyen eszközökkel vesz részt a kabuli légihid létrehozásában. A DefenceGeek nyílt forrású információszerzése alapján legalább 100 különböző amerikai repülőgép vett részt az evakuációban, elsősorban KC-10, KC-135, C-130 és C-17 típusok.⁴ A hivatalos közlemények alapján a védelmi minisztérium ambíciószintje augusztus 17-én óránként egy C-17-es le- és felszállása volt. Így például augusztus 17-én éjszaka összesen 9 db C-17-es érkezett és 7 db távozott a kabuli repülőtérről, fedélzetükön összesen körülbelül 7-800 fővel.⁵ A művelet kezdeti szakaszában ez az ambíciószint ugyanakkor biztosan nem teljesült, hiszen augusztus 16-án a le- és felszállásokat órákra szüneteltetni kellett a repülőtéren kialakult káosz következtében, amikor a menekülni szándékozó afgánok ezrei lepték el a kifutópályát (és sokan közülük a felszállni készülő C-17-es gép oldalára kapaszkodtak). A helyzet kialakulása jól szemléltette azt is, hogy a helyszínen tartózkodó és a repülőtér biztosítását végző amerikai katonák ekkor még nem rendelkeztek kellő erővel a rend fenntartásához. A kifutópályát végül AH-64 Apache helikopterek rotorszelével próbálták megtisztítani, ugyanakkor ez idő alatt a mentésre érkező számos repülőgép kénytelen volt más országban landolni, hiszen nem voltak adottak a biztonságos leszálláshoz szükséges feltételek. A repülőtér újraindítását követően pedig óriási tömeg alakult ki az első járatokon, így például az egyik amerikai C-17-es gép 640 emberrel a fedélzetén indult útnak.⁶
- Boris Johnson miniszterelnök döntésével az Egyesült Királyság Herat és Kandahár elestét követően, augusztus 13-án kezdte meg az evakuációs művelet előkészítését. Az Operation Pitting keretében először 600 katonát vezényeltek Afganisztánba, elsősorban a 16. Légi Rohamdandár erőire támaszkodva – akik augusztus 15-én érkeztek meg Kabulba –, majd pedig a város eleste után a művelet létszámát további 200 fővel növelték.⁷ A brit katonák részt vesznek a repülőtér biztosításában, ugyanakkor *meg nem erősített hírek szerint* feszültség lehet a brit és az amerikai fél között a tekintetben is, hogy a britek kijárnak a repülőtérről és a biztonságos menedékházakból összegyűjtik a menekülőket, míg az amerikaiak a Talibánnal való egyezség alapján csak a repülőtér biztosítását látják el.⁸ Sajtóhírek alapján a brit erők arra is fel vannak készülve, hogy az amerikai fél váratlanul kivonja

² Ruby Mellen: [The shocking speed of the Taliban's advance: A visual timeline](#), [online], 2021. augusztus 16. Forrás: The Washington Post [2021.08.19]

³ Terri Moon Cronk: [Officials Say Kabul Airport Is Secured; DOD Evacuating Americans, Afghans](#), [online], 2021. augusztus 16. Forrás: Defense.gov [2021.08.19.]

⁴ DefenceGeek Twitterfiók: [The Kabul Airlift](#), [online], 2021. augusztus 17. Forrás: Twitter [2021.08.19.]

⁵ Jim Garamone: [DOD Officials Say U.S. Could Evacuate Up to 9,000 a Day From Afghanistan](#), [online], 2021. augusztus 17. Forrás: Defense.gov [2021.08.19.]

⁶ Tara Copp és Marcus Weisgerber: [Inside Reach 871, A US C-17 Packed With 640 Afghans Trying to Escape the Taliban](#), [online], 2021. augusztus 16. Forrás: Defenseone.com [2021.08.19.]

⁷ Ministry of Defence: [Military operation established to support the drawdown of British nationals from Afghanistan](#), [online], 2021. augusztus 13. Forrás: Gov.uk [2021.08.19.] és George Bowden: [Afghanistan: Another 200 UK troops sent to Kabul evacuation](#), [online], 2021. augusztus 17. Forrás: bbc.com [2021.08.19.]

⁸ Alex Tiffin újságíró [Twitter üzenete](#), [online], 2021. augusztus 18. Forrás: Twitter.com [2021.08.19.]

katonáit a repülőtérről.⁹ A brit Királyi Légierő részéről a rendelkezésre álló adatok alapján legalább öt C-17-es, két A400M, egy C-130-as és három A330MRTT repülőgép vesz részt az evakuációs feladatokban.¹⁰ A viszonylag nagy létszám azért is lehetett indokolt, mert a brit kormányzat becslései szerint augusztus 13-a körül még legalább 4000 brit állampolgár tartózkodott Afganisztánban, akiket már ekkor felszólítottak arra, hogy távozzanak az országból, ami ugyanakkor a helyzet gyors romlásával és hamarosan a polgári repülőjáratok leállításával egyre bonyolultabbá vált.¹¹ Ben Wallace védelmi miniszter azt is hangsúlyozta, hogy az evakuációs művelet nem rendelkezik időkorláttal és igyekeznek a lehető legtöbb embert kihozni az országból augusztus 31-ig.¹² Augusztus 15-ig 370 brit állampolgárt menekítettek ki a művelet keretében és a védelmi miniszter további 1500 fő kimentését jelölte meg célként a következő két nap során.¹³ Ezt megelőzően az Egyesült Királyság április óta már 2000 főt és családtagjaikat telepítette át a szigetország területére.

- Bár Franciaország már 2014-ben kivonta katonáit Afganisztánból, Párizs így is jelentős erőket vetett be az evakuálás során. Macron elnök augusztus 16-án jelentette be, hogy Franciaország katonai szállító repülőgépeket és különleges műveleti erőket irányít Kabulba a Franciaországot az elmúlt években segítő helyi személyzet kimenekítése érdekében.¹⁴ Bár az Operation Apagan névre keresztelt művelet pontos létszámadatai nem ismertek, és az sincs pontosan meghatározva, hogy hány főt kíván kimenekíteni a francia haderő a térségből, annyi világos, hogy a műveletben egy C-130-as, egy A400M, egy A310-es és két A330MRTT részt vesz, amelyek Kabul és az Egyesült Arab Emírségek között szállítják a menekülőket.¹⁵ Franciaország ezen túl már júliusban kimenekített mintegy 1400 afgánt az ország területéről.¹⁶
- Németország augusztus 13-14-én döntött a német állampolgárok és a Németországot segítő afgánok kimenekítéséről. A német nagykövetség 40 munkatársának kimentése augusztus 16-án, a reggeli órákban történt meg, amerikai segítséggel.¹⁷ Ezzel párhuzamosan Berlin is megkezdte a saját katonai műveletének előkészítését.¹⁸ Ugyanakkor a művelet megszervezésének akadozását jelzi, hogy az első A400M csak augusztus 16-án reggel indult el Kabulba. Ez az akadozás feltehetőleg részben bürokratikus problémáknak, részben pedig annak volt köszönhető, hogy az első napokban nem volt világos, szükséges-e a Bundestag jóváhagyása a művelet megkezdéséhez. A Luftwaffe összesen három A400M és egy A310 repülőgéppel vesz részt a műveletben. Az A400M szállítórepülőgépek Kabul és Taskent között szállítják a menekülőket. A művelet előrehaladtával az egyik A400M rövid időre meghibásodott és néhány órán keresztül nem tudott részt venni a feladatokban, bár ez a hivatalos tájékoztatás alapján nem befolyásolja a német evakuációs képességeket.¹⁹ A szállítóképességen túl Németország különleges műveleti erőkkel is részt vesz a művelet biztosításában. A pontos számadat egyelőre nem ismert arra vonatkozóan, hogy hány főt sikerült mozgósítani a német haderőnek e célra, az augusztus 17-én a kormányzat által a Bundestag elé terjesztett, szeptember 30-ig szóló mandátum 600 főben maximalizálja a művelet létszámát. A mentést lassította, hogy a művelet kezdeti szakaszában a német gépek nem tudtak leszállni Kabulban a repülőtéren kialakult helyzet miatt. Ezt

⁹ Dan Sabbagh Rowena Mason – Jessica Elgot: [Britain fears US forces may pull out of Kabul airport within days](#), [online], 2021. augusztus 18. Forrás: Theguardian.com [2021.08.19.]

¹⁰ George Allison: [Huge British airlift effort underway in Afghanistan](#), [online], 2021. augusztus 15. Forrás: Ukdefencejournal.org.uk [2021.08.19.]

¹¹ Doug Faulkner: [Afghanistan: UK troops sent to get Britons out as Taliban advances](#), [online], 2021. augusztus 13. Forrás: Bbc.com [2021.08.19.]

¹² Becky Morton: [UK confident it can get Britons out of Afghanistan, Ben Wallace says](#), [online], 2021. augusztus 17. Forrás: Bbc.com [2021.08.19.]

¹³ Becky Morton: [UK confident it can get Britons out of Afghanistan, Ben Wallace says](#), [online], 2021. augusztus 17. Forrás: Bbc.com [2021.08.19.]

¹⁴ Ministère des Armées: [Communiqué Opération d'évacuation de ressortissants en Afghanistan](#), [online], 2021. augusztus 15. Forrás: Defense.gouv.fr [2021. 08.19.] és David Coffey: [Macron to deploy special forces to Kabul to evacuate French nationals, Afghan allies](#), [online], 2021. augusztus 16. Forrás: Rfi.fr [2021. 08. 19.]

¹⁵ DefenceGeek Twitter fiók: [The Kabul Airlift](#), [online], 2021. augusztus 17. Forrás: Twitter [2021.08.19.]

¹⁶ David Coffey: [Macron to deploy special forces to Kabul to evacuate French nationals, Afghan allies](#), [online], 2021. augusztus 16. Forrás: Rfi.fr [2021. 08. 19.]

¹⁷ Michael Fischer: [Evacuation of German citizens from Kabul begins](#), [online], 2021. augusztus 16. Forrás: Dpa-international.com [2021.08.19.]

¹⁸ Bundesministerium der Verteidigung: [Verteidigungsministerin kündigt Evakuierungsoperation an](#), [online], 2021. augusztus 15. Forrás: Bmvg.de [2021.08.19.]

¹⁹ [Deutsches Evakuierungsflugzeug ist defekt](#), [online], 2021. augusztus 19. Forrás: N-tv.de [2021.08.19.]

követően pedig az első A400M augusztus 16-án éjjel mindössze 7 fővel a fedélzetén száll fel,²⁰ mert a hivatalos indoklás szerint a repülőtéren kialakult káoszban nem jutottak el a géphez a kimenekítésre váró német és afgán állampolgárok. Más országokhoz hasonlóan a német fél részéről is érkeztek kritikák arra, hogy az amerikai fél – kellő dokumentumok hiányában – nem engedte át azokat, akiket ki szerettek volna menekíteni az országból.²¹ A későbbi járatokon ugyanakkor ez az arány már jelentősen javult és augusztus 19-ig körülbelül 900 főt sikerült evakuálni 7 járatral, 17 különböző nemzetiségből.²² Arra vonatkozóan egymásnak ellentmondó hírek érhetőek el, hogy Németország hány főt szeretne kihozni Afganisztánból. A Bundeswehr 526 olyan afgán munkatársról és 1991 családtagjukról tud, akik segítették a német haderő munkáját, közülük azonban már több, mint 1800 fő Németországban van.²³ Más sajtóhírek alapján Angela Merkel kancellár 10 000 fő kimenekítéséről beszélt kollégái körében.²⁴

- Kanada augusztus 15-én függesztette fel afganisztáni nagykövetségének működését.²⁵ Ezt követően az ország megkezdte saját evakuációs műveletét, amelynek keretében különleges műveleti erők érkeztek Afganisztánba.²⁶ A kimenekítésben Kanada feltételezhetően legalább két C-17-es, két C-130-as és egy CC-150-es repülőgéppel vesz részt.²⁷ Az ország emellett 20000 afgán részére ajánlott fel menedéket.²⁸
- Olaszország júniusban mintegy 900 katonáját vonta ki Afganisztánból, majd a Talibán előretörésének következtében döntött az olasz diplomaták evakuálásáról is. Ennek érdekében az Aquila Omnia művelet keretében az olasz légierő egy Boeing KC-767-os és két C-130-as szállítórepülőgépet küldött Kabulba. Közülük a KC-767-es gép augusztus 16-án érkezett vissza Rómába, a fedélzetén körülbelül 50 olasz diplomátával és további 20 afgán munkatársukkal.²⁹
- Spanyolország már augusztus 13-án döntött a nagykövetség munkatársainak, valamint a Spanyolországgal korábban együttműködő afgánoknak a kimenekítéséről.³⁰ Madrid augusztus 15-én jelentette be, hogy két A400M típusú szállítórepülőgépet küld Kabulba e feladat ellátására, és ezen túlmenően feltételezhető, hogy egy A310-es szállítórepülőgép is részt vesz a műveletben.³¹ Sajtóforrások szerint Spanyolország összesen 500-600 fő kivonását tervezi.³²
- A svéd nagykövetség 19 svéd állampolgárságú munkatársát már augusztus 15-én evakuálták, az ő kimenekítésük Dohába ugyanakkor amerikai segítséggel és amerikai eszközökkel történt.³³ Ezt követően a helyi munkatársak evakuálása érdekében Svédország augusztus 17-én egy C-130-as repülőgépet indított Kabulba.³⁴

²⁰ Nur sieben Menschen an Bord des Bundeswehrflugs, [online], 2021. augusztus 17. Forrás: Tagesschau.de [2021.08.19]

²¹ Die amerikanischen Soldaten lassen nur ihre Leute durch, [online], 2021.08.19. Forrás: Faz.net [2021.08.19.]

²² Bundeswehr: Evakuierung aus Afghanistan, [online], Forrás: Bundeswehr.de [2021.08.19.]

²³ Bundeswehr: Afghanistan: Bundeswehr bringt deutsche Staatsangehörige und Ortskräfte in Sicherheit, [online], Forrás: Bundeswehr.de [2021.08.19.]

²⁴ Germany must evacuate 10,000 people from Afghanistan, Merkel tells party, [online], 2021. augusztus 16. Forrás: Reuters.com [2021.08.19.]

²⁵ Government of Canada: Canada temporarily suspends operations at Embassy of Canada to Afghanistan, [online], 2021. augusztus 15. Forrás: Canada.ca [2021.08.19.]

²⁶ Rob Gilles: Official: Canada sending forces to close Afghan embassy, [online], 2021. augusztus 13. Forrás: Apnews.com [2021.08.19.]

²⁷ DefenceGeek Twitter fiók: The Kabul Airlift, [online], 2021. augusztus 17. Forrás: Twitter [2021.08.19.]

²⁸ Elian Peltier: Canada promises refuge for 20,000 Afghans as nations scramble to evacuate, [online], 2021. augusztus 14. Forrás: Nytimes.com [2021.08.19.]

²⁹ Italy creates 'air bridge' to evacuate civilians from Afghanistan, [online], 2021. augusztus 16. Forrás: Thelocal.it [2021.08.19.] és Ministry of Defence and MAECI (Ministry of Foreign Affairs and International Cooperation): A plane has landed from Kabul with Italian Embassy staff, civilian nationals and some Afghan collaborators, [online], 2021. augusztus 16. Forrás: Esteri.it [2021.08.19.]

³⁰ La Moncloa: Albares anuncia el inicio de la repatriación del personal de la embajada española en Kabul, [online], 2021. augusztus 13. Forrás: Lamoncloa.gob.es [2021.08.19.]

³¹ La Moncloa: Comunicado conjunto de los Ministerios de Asuntos Exteriores y de Defensa sobre Afganistán, [online], 2021. augusztus 15. Forrás: Lamoncloa.gob.es [2021. 08.19.] és DefenceGeek Twitter fiók: The Kabul Airlift, [online], 2021. augusztus 17. Forrás: Twitter [2021.08.19.]

³² Spanish nationals, embassy staff and Afghan employees awaiting evacuation in Kabul airport, [online], 2021. augusztus 16. Forrás: Elpais.com [2021.08.19.]

³³ Swedish diplomats evacuate Afghanistan but many local embassy workers remain, [online], 2021. augusztus 16. Forrás: Thelocal.se [2021.08.19.]

³⁴ DefenceGeek Twitter fiók: The Kabul Airlift, [online], 2021. augusztus 17. Forrás: Twitter [2021.08.19.] és Swedish staff at Kabul embassy evacuated - local employees now in line, [online], 2021. augusztus 16. Forrás: Sverigesradio.se [2021.08.19.]

- Augusztus 16-ára Belgium is bejelentette, hogy katonai műveletet indít az állampolgárai és helyi segítői kimentése érdekében. Az első Falcon 7-X belga repülőgép augusztus 17-én érkezett meg Iszlámábádba. Ezzel párhuzamosan pedig a belga kormányzat arról adott tájékoztatást, hogy két C-130-as és egy A400M szállítórepülőgép indul útnak Kabulba az evakuáció érdekében.³⁵ Feltételezhetően e belga különítmény hajtja majd végre az Afganisztánban rekedt luxemburgi állampolgárok kimentését is.³⁶
- Augusztus 16-án a holland védelmi miniszter is bejelentette, hogy Hollandia több katonai repülőjáratot is indítana Kabulból a menekültekkel, ugyanakkor ennek megvalósítási módja a helyzetre való tekintettel egyelőre bizonytalan maradt. Augusztus 17-éig összesen két gép indult Kabulba.³⁷ Holland híradások ugyanakkor arról is beszámoltak, hogy az egyik beérkező gép csak egy részét tudta evakuálni azoknak az embereknek, akiket eredetileg ki akartak menekíteni a repülőtérről. Ennek a sajtóhírek szerint az elsődleges oka az volt, hogy a repülőteret biztosító amerikai katonák a káosz közepette megtagadták a belépést azoktól az afgánoktól, akiket a holland fél el akart szállítani a helyszínről, így végül az első gép mindössze 40 fővel a fedélzetén távozott Kabulból.³⁸ Ezt követően pedig egy másik holland gép üresen szállt fel a kabuli repülőtérről 18-án.³⁹
- Törökország 324 főt menekített ki Kabulból augusztus 16-án. Az eset érdekessége, hogy ezen a napon ez volt az egyetlen kereskedelmi járat (Turkish Airlines Boeing 777), amely elhagyta a repteret.⁴⁰ További 200 török állampolgárért augusztus 18-án érkezett meg egy török A400M, őket a pakisztáni Iszlámábádba szállította a török légierő.⁴¹
- A kelet-közép-európai országok közül is többen érintettek voltak az evakuációs műveletekben. Lengyelország augusztus 17-én három repülőgépet indított el Kabulba annak érdekében, hogy körülbelül 100 főt evakuáljanak (elsősorban fordítókat és azokat a helyieket, akik támogatták a lengyel katonákat az elmúlt évtizedek során).⁴² Csehország augusztus 14-én határozott a diplomatái és a Csehországot segítő helyi alkalmazottak, tolmácsok kimentéséről. Az első cseh A319CJ repülőgép augusztus 16-án érkezett meg Prágába, 46 fővel a fedélzetén, az ugyanakkor nem egyértelmű, hogy hány hasonló járatra kerülhet sor a következő napokban.⁴³ Annyi bizonyos, hogy augusztus 19-ig további két cseh gép érkezett meg Prágába, és Csehország összesen eddig a pontig 195 főt menekített ki Afganisztánból.⁴⁴ Szlovákia augusztus 16-án jelentette be, hogy 10 afgán segítőjük részére nyújtanak menedéket, majd, hogy a szlovák kormány is katonai gépet küld Afganisztánba a még az országban tartózkodó három állampolgáruk kimentésére.⁴⁵ Románia két lépésben evakuálta az országban rekedt 35 állampolgárát. Egy részük partnerországok szállító repülőgépein hagyta el Kabult, míg 27 román állampolgárért augusztus 17-én indult útnak egy C-130-as szállító repülőgép Romániából.⁴⁶

³⁵ Lauren Walker: [First Belgian plane left for Afghanistan evacuation](#), [online], 2021. augusztus 17. Forrás: Brusselstimes.com [2021.08.19.]

³⁶ [Luxembourg to send evacuation plane to Kabul in joint move with Belgium](#), [online], 2021. augusztus 17. Forrás: Reuters.com [2021.08.19.]

³⁷ [Dutch send new evacuation plane to Kabul, worried time running out](#), [online], 2021. augusztus 17. Forrás: Reuters.com [2021.08.19.]

³⁸ [Evacuatiepoging Kabul mislukt: 'Ik probeerde bij de gate te komen'](#), [online], 2021. augusztus 17. Forrás: Nos.nl [2021.08.19.]

³⁹ Jules Darmanin: [Dutch evacuation effort fails as empty plane departs Kabul](#), [online], 2021. augusztus 18. Forrás: Politico.eu [2021.08.19.]

⁴⁰ [Europe's capitals scramble to evacuate nationals from Kabul after Taliban takeover](#), [online], 2021. augusztus 16. Forrás: Euronews.com [2021.08.19.]

⁴¹ Aykut Karadag – Sefa Mutlu – Kenan Irtak: [Turkish aircraft with 200 on board departs Kabul](#), [online], 2021. augusztus 18. Forrás: Aa.com [2021.08.19.]

⁴² Andrzej Kublik: [Polskie samoloty w drodze do Afganistanu](#), [online], 2021. augusztus 17. Forrás: wyborcza.biz [2021.08.19.]

⁴³ [Chaos at Hamid Karzai International Airport in Kabul – as it happened](#), [online], 2021. augusztus 16. Forrás: Theguardian.com [2021.08.19.]

⁴⁴ [Czech Republic's second evacuation flight leaves Kabul](#), [online], 2021. augusztus 17. Forrás: Reuters.com [2021.08.19.] és [Third Czech Army evacuation plane from Afghanistan lands in Prague](#), [online], 2021. augusztus 19. Forrás: Radio.cz [2021.08.19.]

⁴⁵ Mojmir Prochazka: [Slovakia sending plane to Afghanistan for evacuation](#), [online], 2021. augusztus 16. Forrás: Enrsi.rtvs.sk [2021.08.19.]

⁴⁶ [Europe's capitals scramble to evacuate nationals from Kabul after Taliban takeover](#), [online], 2021. augusztus 16. Forrás: Euronews.com [2021.08.19.] és Irina Marica: [Romania sends military plane to Afghanistan for evacuation mission](#), [online], 2021. augusztus 18. Forrás: Romania-insider.com [2021.08.19.]

- A kabuli összeomlás pillanatában nem volt egyértelmű, hogy Magyarország milyen mértékben lehet érintett a műveletekben. A Külgazdasági és Külügyminisztérium augusztus 16-án még nem tudott Afganisztánban tartózkodó magyar állampolgárokról, ugyanakkor ez az információ később tévesnek bizonyult. 26 magyar állampolgár a holland nagykövetség védelmében vett részt, és őket a NATO szövetségesek menekítették ki az országból.⁴⁷ Augusztus 17-én ugyanakkor további magyar állampolgárok jelezték, hogy Afganisztánban tartózkodnak, értük még ezen a napon útnak indult egy C-17-es szállító repülőgép Pápáról. Augusztus 19-én ért Üzbegisztánba a Honvédség két A319-es repülőgépe, amelyek feltételezhetően szintén részt vesznek majd a mentési folyamatban.⁴⁸ A Külgazdasági és Külügyminisztérium tájékoztatása szerint Magyarország azokat az afgánokat fogadhatja menekültként, akik segítették a magyar katonákat az elmúlt évek során. A hivatalos adatok alapján ők a családtagjaikkal együtt néhány százan lehetnek.⁴⁹

Az evakuációs műveletek tanulságai

A Talibán gyors és ellenállásba alig ütköző előretörése, valamint a kabuli központi kormányzat és az afgán haderő rohamos összeomlása váratlanul érte az Egyesült Államokat és szövetségeseit. Mindez jól tetten érhető abban, hogy az összeomlás során a NATO-ban sem állt rendelkezésre szövetségi szintű, átfogó terv az evakuációra vonatkozóan. Sőt a helyzet arra is rávilágít, hogy a szövetség jelenleg nem képes egységesen, gyorsan és hatékonyan reagálni hasonló evakuációs helyzetekre, ami a NATO katonai tervezői számára is intő jel lehet. A szövetségi szintű reagálási képességek kapcsán árulkodó, hogy a NATO Észak-atlanti Tanács csak augusztus 17-én ülésezett a helyzet kapcsán, a külügyminisztereinek rendkívüli ülésére pedig augusztus 20-án kerül majd sor.

A NATO szinten koordinált kimenekítési terv hiánya miatt az egyes érintett országok ad hoc módon, reaktívan és saját nemzeti keretben kezdeményezték és hajtották végre a különböző evakuációs műveleteiket. Ez részben magyarázható az események gyors ütemű alakulásával, másfelől ugyanakkor kétségkívül köze van a szövetségesek közti konzultáció akadozásához a kivonulás egész folyamatával kapcsolatban. Utóbbi nyomán pedig elsősorban Washingtont érték kritikák már a korábbi hónapokban is, elsősorban abból fakadóan, hogy nem megfelelően tájékoztatta partnereit a kivonulás szakaszairól és egyoldalúan lépett. E kritikák az evakuációs műveletek során is teret nyertek, elsősorban abból kifolyólag, hogy az amerikai fél nem engedte oda a beérkező gépekhez a menekülőket, ezért több szállító repülőgép is kénytelen volt a teljes szállítási kapacitás kihasználása nélkül távozni.

A műveletek megvalósítási körülményeiből az is kirajzolódott, hogy az Egyesült Államok és az európai szövetségesek gyakorlatilag úgy vonták ki katonai erőiket Afganisztánból, hogy az esetleges ki menekítés-sel járó katonai feladatokat nem tudták ellátni az országban maradt erők. Ennek következtében a kabuli repülőtér biztosítása sürgős problémaként lépett fel, hiszen az egész evakuációs művelet megvalósíthatósága e repülőtértől függ (és részben természetesen attól is, hogy a Talibánnak sem állt érdekében fegyveres konfliktusba kerülni a repülőtéren rekedt országok erőivel). E tekintetben fontos tényező az is, hogy bár Washington sok ponton érheti kritika az afganisztáni műveletek kapcsán, ugyanakkor az evakuáció nem valósulhatott volna meg, ha az Egyesült Államok nem biztosítja a repülőteret, hiszen az amerikai katonák nélkül az európai szövetségesek csak korlátozott erőket tudtak gyorsan Kabulba telepíteni, ami újfent megmutatja az európai cselekvőképesség határait válsághelyzetekben. Ez utóbbi kapcsán szintén beszédesebb, hogy az érintett európai tagállamok műveleteinek összehangolására az Európai Unió részéről sem történt komolyabb erőfeszítés.

Mivel a repülőtér biztosításához szükséges (nagyobbrészt amerikai, kisebb részt brit, francia és német) erőket mozgósítani és telepíteni kellett, a beérkezésük jelentős időt emésztett fel a művelet első szakaszában. Ráadásul, mivel csak korlátozott katonai erő állt rendelkezésre a repülőtér külső védelmére, így további problémát jelentett, hogy nem maradt elegendő erő a repülőtéren belüli rendfenntartásra, aminek következtében a művelet végrehajtása is akadozott a kezdeti szakaszban a kifutópályát ellepő tömeg miatt. Egyes hírek szerint pedig a repülőtér biztosítása kapcsán is akadozik a kommunikáció a felek között.

⁴⁷ [Kabulban rekedt 26 magyar biztonsági szakember](#), [online], 2021. augusztus 17. Forrás: Hvg.hu [2021.08.19.]

⁴⁸ [Spirk József: Afganisztán közelébe repült a HM két Airbus A319-ese](#), [online], 2021. augusztus 19. Forrás: 24.hu [2021.08.19.]

⁴⁹ [Magyarország Kormánya: Önálló magyar mentőakció indul Kabulba, senkit nem fognak otthagyni - mondta a Külgazdasági és Külügyminisztérium parlamenti államtitkára szerdán Budapesten](#), [online], 2021. augusztus 17. Forrás: Kormany.hu [2021.08.19.]



Láthattuk azt is, hogy a megvalósított evakuációs műveletek gyorsasága nagyban függött a nemzeti intézményrendszerek helyzetfelismerésétől és a döntéshozatali/végrehajtási folyamatok sebességétől is. Így például az Egyesült Királyság már Kandahár eleste után elkezdte előkészíteni a saját műveletét, aminek eredményeképp szállító repülőgépei és katonái Kabul elestekor részben már a helyszínen voltak. Ezzel szemben több ország is csak a kabuli központi kormányzat összeomlását követően kezdte meg a katonai műveletek előkészítését, így ezen országok bajba jutott állampolgárai csak jóval lassabban jutottak segítséghez. Ez utóbbi rávilágít egyes nemzeti szintű bürokratikus problémákra is, amelyek orvoslása – akár szövetségi szinten – azért is lenne kiemelten fontos, mert hasonló helyzetben, harci körülmények között jelentős áldozatokkal járhatott volna e késlekedés.

Az ad hoc módon megvalósított műveletek első szakaszában a szállító repülőgépek egy része Kabul és az egyes európai fővárosok között repült, és nem valamelyik regionális repülőtéren landolt a kimenekítettekkel, ezzel tovább növelve a repülési időt és csökkentve az amúgy is szűkös kapacitásokat. Később ez megváltozott, és több ország is átállt a regionális ingajáratokra. Az útvonalak szövetségi koordinációja – ha lett volna erre vonatkozó, előre kidolgozott terv – a műveletek kezdetétől tovább csökkenthette volna a műveleti terheket és képességhiányokat. A művelet végeztével érdemes lesz majd azt is összesíteni, hogy az egyes európai országok mely regionális országokba evakuáltak, és hogy lehetett-e volna ezeket az útvonalakat racionálisabban megtervezni/összehangolni.

A külön-külön, nemzeti keretben megvalósított műveletek az evakuáció egész folyamatát lassították, hiszen az egyes országok – különösen a művelet korai szakaszában – jellemzően csak saját állampolgáraikat és afgán munkatársaikat menekítették ki Kabulból, akik sok esetben el sem jutottak a repülőkhöz, így az egyes gépek akár jóval a teljes kapacitásuk alatt is repülhettek. Mindez az amúgy is túlterhelt és fennakadásokkal küzdő kabuli repülőtéren még tovább lassította a mentési folyamatot. Az érem másik oldala természetesen, hogy mindennek csak akkor lett volna alternatívája, ha a NATO-nak van előre meghatározott vészhelyzeti intézkedési terve a kimenekítésre, amiről nem az összeomlás pillanatában kell tárgyalniuk a tagállamoknak. Ennek hiányában a nemzetállamok ad hoc reakciói feltételezhetően még mindig gyorsabbak voltak, mintha augusztus 15-e után, szövetségi szinten kellett volna megegyezni egy ilyen művelet részleteiről.

Összességében elmondható, hogy az evakuációs műveletek számos tanulsággal szolgálhatnak a NATO tagállamok számára. Az itt összegyűjtött adatok és megfogalmazott konklúziók értelemszerűen kezdetlegesek és fontos ésszen tartani: a helyzet dinamikusan változhat a továbbiakban. Bár jelenleg az evakuáció a körülményekhez képest stabilan zajlik, ugyanakkor nem zárható ki az sem, hogy a következő napokban újabb eszkalációt láthatunk, különösen akkor, ha a repülőtér biztosítása valamilyen okból meggyengül/megszűnik, vagy ha a Talibán fokozza a nyomást a menekülőkön.⁵⁰

⁵⁰ Erre utalt augusztus 19-i nyilatkozatában a Bundeswehr evakuációért felelős parancsnoka is. Thomas Wiegold: [Kommandeur der deutschen Evakuierungsmission befürchtet Zuspitzung der Lage in Kabul](#), [online], 2021. augusztus 18. Forrás: [augengeradeaus.org](#) [2021.08.19.]



Stratégiai Védelmi Kutatóintézet

ELEMZÉSEK 2021/16

Az „SVKK Elemzések” 2003 óta a kutatóintézet munkatársainak tematikus szakpolitikai elemzéseit megjelentető időszakos kiadvány, melyben a szerzők független kutatói álláspontjukat közlik.

Az NKE Eötvös József Kutatóközpontjának Stratégiai Védelmi Kutatóintézete független szakpolitikai kutatóintézet, a kiadványaiban megjelenő elemzések, álláspontok, vélemények nem feltétlenül tükrözik a szerkesztőség vagy a kiadó véleményét. Az elemzésben foglalt információk, adatok, megállapítások tájékoztatás céljából készültek.

Kiadó: NKE Eötvös József Kutatóközpont Stratégiai Védelmi Kutatóintézet

Szerkesztés, korrektúra és tördelés:
Csiki Varga Tamás, Tóth Péter

A kiadó elérhetősége:

1581 Budapest, Pf. 15.

Tel: 00 36 1 432-90-92

E-mail: svkk@uni-nke.hu

2019- : NKE Stratégiai Védelmi Kutatóintézet Elemzések (ISSN 2063-4862)

2012–2019: NKE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések (ISSN 2063-4862)
2011–2012: ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések (ISSN 2063-4854)
2007–2011: ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóintézet Elemzések (ISSN 2063-4854)
2003–2007: ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések (ISSN 2063-4854)

© Etl Alex, 2021

© NKE Eötvös József Kutatóközpont Stratégiai Védelmi Kutatóintézet, 2021